

DE STELLING VAN AMSTERDAM IN 1896.

Bij het lezen van de Memorie van Toelichting op de Vestingbegrooting voor 1896 verkrijgt men onwillekeurig den indruk alsof, wanneer de op die begrooting aangevraagde gelden zullen zijn toegestaan en verwerkt, het zogenaaamde *kleine plan* als voltooid mag worden beschouwd. Een aandachtig onderzoek van den toelichtenden staat en een vergelijking van dezen met de oorspronkelijke raming der kosten voor het kleine plan brengt echter een wijziging van dien eersten indruk teweeg.

Het is ons doel geenszins het totale bedrag der reeds besteede gelden te vergelijken met de oorspronkelijke raming; evenmin zullen wij de ietwat onduidelijke becijfering in de Memorie van Toelichting aan een nauwkeurig onderzoek onderwerpen.

Wij wenschen slechts een antwoord te zoeken op de volgende vragen:

Wanneer de thans gevraagde gelden zullen zijn besteed, kan dan het kleine plan als voltooid worden beschouwd? Mag dan — gesteld dat de stelling tijdig van een voldoende getal troepen is voorzien — een eventueele aanval met eenige gerustheid worden afgewacht?

Men zal zich herinneren, dat het kleine plan in 1892 werd ontworpen door den Minister SEYFFARDT. De bedoeling van den ontwerper was: Binnen korten termijn de gesloten kringstelling te voltooien, door de zandophoogingen, welke tot verbetering van den grondslag voor de later te maken forten waren of nog moesten worden aangelegd, tot *verdedigbare aardwerken* te vergraven.

Tot het kleine plan werd ook geacht te behooren de aanleg van gemeenschapswegen, het aanbrengen van beplantingen, het bouwen van magazijnen en loodsen, het voltooien en waar noodig nog aanbrengen van inundatiemiddelen, het maken van telegraphische verbindingen, van bruggen en van blindeeringen, het aanschaffen van draagbaar spoorwegmaterieel, van rails enz., benevens het aanleggen van zoetwatervijvers.

De posten, voor laatstgenoemd onderdeel aangevraagd, werden, gelijk men zich herinneren zal, herhaaldelijk door de Tweede Kamer van de begrooting geschrapt. Thans treft men er slechts een memoriepost voor aan.

Ten behoeve van alle andere onderdeelen, uitmakende het kleine plan, werden in de jaren 1893, 1894 en 1895 meer of minder aanzienlijke bedragen

verwerkt. Wij hebben reeds boven verklaard, dat het geenszins onze bedoeling was na te cijferen in hoever deze bedragen overeenstemmen met de raming, welke gevoegd was bij de Memorie van Toelichting op de Vestingbegrooting voor 1893, in welke memorie het kleine plan ontwikkeld werd.

Voor één onderdeel moeten wij echter een uitzondering maken, aangezien dit strekken moet tot beantwoording der hierboven gestelde vragen. Op de hier bedoelde raming bevond zich een post van f 500.000 voor het maken van blindeeringen en het aanschaffen van rails en pantserschilden.

Met welk doel wenschte men deze blindeeringen aan te maken? De Memorie van Toelichting gaf daarop het antwoord. Sprekende van de te vergraven zand-ophoogingen luidde het o. a.: »waardoor men aardwerken verkrijgt, welke — nadat daarin geschut ter bestrijking van de zijwaarts gelegen terreinstrooken en van de grachten, *alsmede de noodige blindeeringen* (1) zijn opgesteld —, hoewel zij niet in alle opzichten het gevorderde weerstandsvermogen bezitten, niettemin voor de verdediging van de stelling van onschatbaar belang zullen zijn.” Iets lager heette het: »terwijl, *voor tijdelijk onderkomen der bezettingen* (1) enz., blindeeringen in de verschillende werken moeten worden gemaakt.”

Voor het hierboven genoemde onderdeel, geraamd op 5 ton, werden in de jaren 1893 en '94 te zamen slechts ongeveer f 58.000 besteed. Nadien kwamen de blindeeringen slechts als een memoriepost op de begrooting voor.

Wat kan hiervan de oorzaak geweest zijn? Dat men voor f 58.000 reeds een voor de stelling voldoende getal blindeeringen zou verkregen hebben is moeielijk aan te nemen. Men schijnt dus den aanmaak te hebben gestaakt. Wellicht is die oorzaak te vinden in het »Beknopt overzicht van de oefeningen en proefnemingen, welke in het jaar 1894 bij de artillerie hebben plaats gehad.” Daarin toch vinden wij gewag gemaakt van schietproeven in de legerplaats van Oldebroek op naast elkander opgestelde blindeeringen van verschillende constructie, benevens onderkomens van gegolfd plaatijzer. Heeft men dus langs den weg van het empirisch onderzoek getracht het beste te verkrijgen, wat in de gegeven omstandigheid kon worden aangewend? Zoo ja, dan verdient dit zeer zeker toejuicing. Intusschen valt uit het feit, dat — naar wij met zekerheid meenen te weten — deze proeven dit jaar niet werden voortgezet of vernieuwd, af te leiden dat een beslissende uitkomst werd verkregen. Want, mocht dit niet het geval zijn, dan zou men zich met het staken der proeven niet verantwoord kunnen achten; omdat, zoolang geen blindeeringen of onderkomens, welke een voldoende dekking, althans tegen scherven en tegen granaatkartetsvuur verschaffen, in de stelling voorhanden zijn, het bezetten en dientengevolge het verdedigen der aardwerken bijkans eene onmogelijkheid moet worden geacht.

Of zou men er aan mogen denken geheel open verdedigingswerken blijvend te bezetten, wanneer de troepen daarin geen andere dan in tijd van oorlog te vervaardigen vluchtige dekkingen vinden?

(1) Wij cursiveeren.

Zou men, in het licht van het vermogen der moderne artillerie, het hierop mogen laten aankomen?

Of zou men wellicht meenen, de bezettingen buiten de werken te kunnen laten verblijven, de mogelijkheid aannemende, dat zij wel tijdig — ook bij verrassingen — daarbinnen op hare posten zullen zijn?

De eene onderstelling, zoowel als de andere, moet als onaannemelijk worden verworpen. Er is echter plaats voor een derde. Wellicht meent men, uitgaande van de onderstelling dat binnen de stelling van Amsterdam materialen in voldoende hoeveelheid voorhanden zijn, na het tijdstip der mobilisatie nog ruimte van tijd genoeg te zullen hebben, om de benodigde blindeeringen dan nog aan te maken en op te stellen. Mocht dit het geval zijn, dan achten wij ons verplicht met klem te waarschuwen tegen de teleurstelling, welke men zich bereidt.

Het is waar, hout is binnen de stelling in overvloed voorhanden. IJzer, hetzij dan in den vorm van rails, hetzij in den vorm van plaatijzer, echter zeer zeker niet. En niemand zal ontkennen dat ijzer, tot het aanbrengen van eenigszins voldoende dekkingen, een nagenoeg onmisbaar bestanddeel is.

Doch aangenomen, dat men met hout zal kunnen volstaan, heeft men dan wel eens nagegaan, hoeveel tijd er voor noodig is om in een fort — om nu van de talrijke andere werkzaamheden tot het in staat van verdediging stellen niet te gewagen — blindeeringen op te stellen en met grond te dekken voor b.v. $\pm$ 200 man? Daarbij mag worden aangenomen, dat dit moet geschieden met personeel, dat in dergelijke werkzaamheden weinig geoefend is en onder leiding van personen, voor wie dit evenmin dagelijksch werk is.

Maar, al neemt men in dit opzicht de meest gunstige voorwaarden tot grondslag, dan nog moeten de blindeeringen niet alleen gesteld, maar zelfs nog vervaardigd worden. Wil men aan houten blindeeringen eenige duurzaamheid en stabiliteit toekennen, dan moet die vervaardiging met zorg geschieden; het hout moet behoorlijk bewerkt worden. Trof men nu in den handel het hout aan op de afmetingen, waarin men het behoeft; waren de fabrieken, waarin hout bewerkt wordt, onmiddellijk gereed het benodigde machinaal in den vereischten vorm te brengen, dan zou wellicht de mogelijkheid bestaan dat alles tijdig gereed kwam. Dit zal in den regel echter niet het geval zijn; men zal dus veel tijd noodig hebben. En juist in de eerste weken na de mobilisatie is tijd goud waard. Dan plukt men van de voorbereidingen, in tijd van vrede genomen, de beste vruchten.

Ten eerste heeft het ons dan ook verwonderd dat op de vestingbegrooting voor 1896 niet een flinke post voor blindeeringen werd uitgetrokken. En dit te meer daar op die begrooting gelden worden gevraagd voor andere zaken, waarvan de urgentie ons niet duidelijk is.

Wij noemen in de eerste plaats den post aan de *Kwakel*, waarvan men den aanleg gerust tot een in financieelen zin gunstiger tijdstip zou kunnen uitstellen. Dan de gelden gevraagd voor communicatiën en telegraphische

verbindingen. Wij zullen de eersten zijn om te erkennen dat goede communicatiën onder de allereerste behoeften der stelling moeten gerangschikt worden en dat telegraphische verbindingen — altijd binnen zekere grenzen en doelmatig aangelegd — mede tot de vereischten eener goede stelling behooren. Maar wat heeft men aan dit alles, zoolang het allernoodigste ontbreekt? Wat nut heeft o. a. het aanschaffen van geniematerialen, welke men te allen tijde binnen de stelling in groote hoeveelheden geheel gereed aankoopt kan, indien men de bezettingen der verdedigingswerken zelfs geen scherfvrij logies kan bezorgen?

In het gegolfd plaatijzer, zooals het tegenwoordig in gemakkelijk aan elkander te plaatsen boogstukken wordt vervaardigd, heeft men een uitstekend materiaal voor het maken van tijdelijke scherfvrije onderkomens. Dit materiaal heeft het voordeel en goedkoop en duurzaam te zijn, terwijl voor het opstellen geen bepaalde vakkennis wordt vereischt. Schaft men zulke boogstukken thans in voldoende hoeveelheid aan ten gebruike op de verdedigingswerken, dan heeft men later, nadat de forten permanent zullen zijn ingericht, een kostelijk materiaal voor het onder dak brengen der bewakingstroepen in eerste linie, voor onderkomens en munitiebergplaatsen nabij de aan te leggen tusschenbatterijen, voor het c. q. opmaken der in 2de linie gelegen oude posten, enz.

Het kapitaal hieraan ten koste gelegd blijft dus, in militairen zin, productief ook nadat het zijn eerste diensten heeft bewezen.

Men kan de aanneming en uitvoering van het kleine plan betreuren, men kan van meening zijn dat het beter ware geweest de aan het vergraven der zandophoogingen besteede gelden te gebruiken voor het bouwen van een of meer permanente werken, dit onthef niet van de verplichting om het kleine plan — nu dit eenmaal zoover gevorderd is — consequent door te voeren. Want hier geldt zeer zeker niet het: beter ten halve gekeerd dan ten heele gedwaald. Het maken der aardwerken is wellicht een fout geweest; het aanschaffen van de noodige onderkomens is het zeer zeker niet.

Het antwoord op de vragen in den aanvang van dit opstel gedaan ligt in het voorafgaande opgesloten. Onzes inziens kan het niet anders dan ontkenkend luiden. M. a. w., ook al worden de op de vestingbegrooting aangevraagde gelden toegestaan en verwerkt, dan mag het kleine plan aan het eind van 1896 *niet* als voltooid beschouwd worden. Zoolang voor het onderkomen der bezettingen niet is zorg gedragen kan een aanval op de stelling *niet* met gerustheid worden afgewacht.

Wij hopen van ganscher harte, dat men alsnog zoo spoedig mogelijk in de bestaande leemte zal voorzien.